

Симеуна Ђака 13/15, 78000 Бањалука, телефон: (051) 219-984, факс: (051) 219-984
Simeuna Djaka 13/15, 78000 Banjaluka, phone: (051) 219-984, fax: (051) 219-984
Predsjednik udruženja: Nikola Puzigača, phone: 051/219-984, 065/732-821
Žiro račun: 562-099-00015663-65 Razvojna banka, JIB 4401673820009
E-mail: uririzhrvatske@inecco.net

PRISTUP STEČENIM PRAVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ RADNIKA I INVALIDA RADA DRŽAVLJANA BOSNE I HERCEGOVINE SA BIVŠIM PREBIVALIŠTEM U REPUBLICI HRVATSKOJ

Uvod

*Dva bosanskohercegovačka udruženja bivših radnika i invalida rada iz Republike Hrvatske i to Udruženje radnika i invalida rada izbjeglih iz Republike Hrvatske sa državljanstvom Bosne i Hercegovine iz Banjaluke (Republika Srpska) i Udruženje otpuštenih radnika iz Republike Hrvatske „Ugor“ iz Jelaha (Federacija Bosna i Hercegovina) još od završetka rata u Republici Hrvatskoj, uporno i bez uspjeha pokušavaju da kod nadležnih institucija Republike Hrvatske provedu restituciju stečenih statusnih i imovinskih prava za najmanje **60.000** građana Bosne i Hercegovine, koji su bili nastanjeni i zaposleni u Republici Hrvatskoj i koji su u periodu od 1990. do 1996. godine nezakonito otpušteni sa posla i protjerani iz Hrvatske.*

Ogromna većina ovih građana koji su bili etnički Srbi i Bošnjaci i koji su danas isključivo državljani Bosne i Hercegovine su u Republici Hrvatskoj imali dugogodišnje legalne radne ugovore na neodređeno vrijeme, legalno prijavljeno mjesto prebivališta, svoj porodični dom, kao i nepokretnu i pokretnu imovinu, koja uključuje i stanarska prava na bivšim društvenim stanovima u Republici Hrvatskoj.

Nesporno je utvrđeno da je Republika Hrvatska najveći broj stečenih statusnih i imovinska prava oduzela ili ograničila nezakonitim i direktnim mješanjem u prava ovih građana, suprotno zakonom utvrđenim procedurama i uz sistemsko onemogućavanje garantovanih prava na pristup pravosudju i nepristrasnu sudsku zaštitu.

*Poznato je da međunarodne organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava sada jasno potvrđuju da su na ovaj način brojni građani iz Bosne i Hercegovine postali **žrtve teških slučajeva diskriminacije na etničkoj osnovi** koju je smišljeno i planski počinila hrvatska država, a koju i danas podržava i opravdava aktuelna Vlada premijera Milanovića.*

Na osnovu relevantnih činjenica kojima raspolažu dva udruženja koja u Bosni i Hercegovini okupljaju sve bivše radnike iz Hrvatske, odgovorno tvrdimo da Republika Hrvatska još uvijek nije ispunila ni razuman dio obaveza koje se odnose na poštovanje minimalnih standarda za zaštitu ljudskih prava, a koji su osnov i za potvrđivanje pravne stečevine Evropske unije (**Aquis Communautaire**).

Stoga smatramo da su povrijeđena ljudska prava i dostojanstvo velikog broja građana koji se ne svojom krivicom nalaze **u potpunoj socijalnoj isključenosti i najvećem siromaštvu** i to samo zbog toga što Republika Hrvatska uporno odbija da provede preuzete međunarodne obaveze.

Odgovorno tvrdimo da na ovakav način Republika Hrvatska svoju obavezu zbrinjavanja najtežih socijalnih slučajeva, koji su isključivo u odgovornosti njenog socijalnog sistema, trajno prenosi na teret **skromnih budžeta dva entiteta u Bosni i Hercegovini**. Ovakva rješenja su nepravedna i nisu u skladu sa načelima vladavine prava, kao i načela reciprociteta u bilateralnim odnosima koji trebaju da se primjenjuju između dvije prijateljske i susjedne države.

Uloga Bosne i Hercegovine u zaštiti stečenih prava svojih državljana koji su bili bivši rezidenti u Republici Hrvatskoj

Savjet ministara Bosne i Hercegovine je još na svojoj 46. sjednici održanoj 08.05.2008.godine donio odluku da se formira Radna grupa za pripremu plana mjera koje je potrebno preduzeti na rješavanje problema građana BiH koji su u Republici Hrvatskoj na nezakoniti način otpušteni sa posla u periodu od 1990. do 1996.godine.

Iako je Savjet ministara još početkom 2009.godine usvojio **Plan mjera** koji je predložila navedena Radna grupa, a kojim je konstatovano da se osnovano može zaključiti da je u Republici Hrvatskoj nezakonitim otkazima u ratnom periodu u većem obimu prekršeno radno zakonodavstvo RH, kao i da su na navedeni način na osnovu nacionalne diskriminacije povređena ljudska prava većeg broja građana, koji sada imaju državljanstvo Bosne i Hercegovine, **nikakve konkretne mjere i aktivnosti u bilateralnim odnosima između BiH i RH do sada nisu preduzete na rješavanu ovog pitanja**.

Naprotiv trenutno stanje u pogledu rješavanja ovog pitanja je sve teže naročito za građane koji su na navedeni način postali žrtve najtežeg oblika diskriminacije i nemaju mogućnosti da u bilo kojem sudskom postupku pred hrvatskim sudovima pokušaju ostvariti zaštitu svojih prava.

PRIJEDLOG

ŠEST ZAHTJEVA ZA PRISTUP STEČENIM PRAVIMA BIVŠIH REZIDENATA RADNIKA I INVALIDA RADA IZBJEGLIH IZ REPUBLIKE HRVATSKE

1. REPUBLIKA HRVATSKA TREBA DA NA PRINCIPIMA MEDJUNARODNIH STANDARDA O PRAVIMA IZBJEGLICA PRIZNA I POTVRDI STEČENA STATUSNA PRAVA SVIM BIVŠIM REZIDENTIMA - RADNICIMA I INVALIDIMA RADA IZBJEGLIM IZ REPUBLIKE HRVATSKE, BEZ OBZIRA NA SADAŠNJI STATUS NJIHOVOG DRŽAVLJANSTVA

Potrebno je da Republika Hrvatska prihvati i prizna statusna prava svim bivšim radnicima i invalidima rada koji su imali prijavljeno dugotrajno prebivalište-dom, imovinu i/ili stanarska prava i stalno zaposlenje u bivšoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, a koji su u periodu od 1990. godine do 1996. godine izbjegli ili su protjerani iz Republike Hrvatske na osnovu nacionalne i/ili vjerske diskriminacije.

Osnovni cilj rješavanja statusnih prava je da se omogući jednak i ravnopravan pristup u rješavanju izbjegličkih problema svim bivšim rezidentima - radnicima i invalidima rada koji su navedena prava ostvarili dugogodišnjim boravkom i radom u Republici Hrvatskoj, (pojedini od rezidenata su i rođeni u Hrvatskoj, a nemaju prava na hrvatsko državljanstvo). Ovi bivši hrvatski rezidenti ne mogu na ravnopravan način zajedno sa ostalim izbjeglicama koji imaju hrvatsko državljanstvo (a time i punopravni izbjeglički status) da ostvare stečena imovinska i socijalno-ekonomska prava, jer se bivši rezidenti u hrvatskim propisima tretiraju kao i svi drugi strani državljani koji nemaju odobren boravak u Republici Hrvatskoj.

*Treba naglasiti da je i **Republika Slovenija** na osnovu pilot presude **ECHR** u istim ili sličnim slučajevima konačno morala donijeti odluku da na pozitivan način riješi ovo pitanje, kao i da prizna statusna prava, uključujući i pravo na naknadu štete takozvanim „brisanim građanima“ Socijalističke Republike Slovenije iz 1991.godine. Potrebno je naglasiti da je UNHCR u slučaju Slovenije imao jednu od ključnih uloga kod **ECHR**. (**Judgment ECHR Kurić and others v. Slovenia, Application no. 26828/06**).*

2. REPUBLIKA HRVATSKA TREBA DA JAVNO PRIZNA DA JE NEZAKONITIM OTPUŠTANJIMA SA POSLA NA OSNOVU NACIONALNE I/ILI VJERSKE DISKRIMINACIJE I U VEĆEM OBIMU, PREKRŠILA ODREDBE TADA VAŽEĆEG RADNOG ZAKONODAVSTVA REPUBLIKE HRVATSKE, KAO I DA PREUZME OBAVEZU DA SVIM ŽRTVAMA DISKRIMINACIJE, KOJI SU DOBILI NEZAKONITE OTKAZE SA POSLA PO OVOM OSNOVU U RAZUMNOM ROKU ISPLATI PRAVIČNU NOVČANU NADOKNADU.

*Prema bivšem predratnom radnom zakonodavstvu ugovori o radu su se mogli otkazati protiv volje radnika samo na način i pod uslovima koji su utvrđeni zakonom (**Ustav SFRJ, član 159 stav 6**). Ovom ustavnim odredbom bila je obezbjeđena*

zaštita radnika od prestanka radnog odnosa protiv volje radnika. Zakonom su taksativno bili utvrđeni uslovi i način prestanka ugovora o radu protiv volje radnika, kao i postupak sudske zaštite prava radnika. U svim slučajevima u kojima radnici nisu bili odgovorni za prestanak ugovora o radu, zakonom je bilo garantovano pravo radnika na zaštitu socijalnih i ekonomskih prava uključujući pravo na otpremninu, naknada za privremenu nezaposlenost kao i ostvarivanje prava na ponovno zapošljavanje.

Nažalost nezakonita otpuštanja radnika koji nisu bili etnički Hrvati provedena su u Republici Hrvatskoj u periodu od 1990. do 1996. godine na način koji je bio suprotan postojećem zakonodavstvu i često uz primjenu ozbiljnih prijetnji i nasilničkih metoda, policijskih privođenja i uz oduzimanje ličnih dokumenta, nezakonitim „otkazivanjima boravka“ u Republici Hrvatskoj, kao i prinudnim deportacijama ovih radnika. Treba naglasiti da niti u jednom od ovih preko 60.000 slučajeva nisu ispoštavani zakonski uslovi koji se odnose na otkaze ugovora o radu, kao i isplatu pripadajućih naknada i otpremnine. Sudska zaštita ovih prava u toku rata bila je od države potpuno onemogućena. U malom broju sudskih postupaka koji su ipak pokrenuti protiv poslodavaca, zbog procesnih ograničenja koja se odnosi na rokove i razne oblike opstrukcije nije bilo moguće pred hrvatskim sudovima ishodovati niti jednu pozitivnu sudsku presudu za nezakonite otkaze.

Činjenica je da Republika Hrvatska odbija da prihvati da je odgovorna za navedene nezakonite otkaze i u svim slučajevima i dalje upućuje bivše radnike - rezidente na pokretanje pojedinačnih tužbi pred hrvatskim sudovima što je neozbiljno.

Za razliku od Hrvatske potrebno je naglasiti da je **Bosna i Hercegovina** priznala da su ratnom periodu u Bosni i Hercegovini prekršena osnovna ljudska prava nezakonitim otkazima sa posla zbog nacionalne i/ili vjerske diskriminacije i izmjenama svog radnog zakonodavstva u poslijeratnom periodu je omogućila **pravo na isplatu pravične naknade svim žrtvama diskriminacije u oblasti radnih odnosa**.

Samo do kraja 2012.godine u **Republici Srpskoj (BiH)** je ukupno zaprimljeno **58.658**. ovakvih zahtjeva od kojih je do sada ukupno riješeno **6.685** zahtjeva, na osnovu čega je iz budžeta Republike Srpske žrtvama diskriminacije po ovom osnovu do sada isplaćeno blizu **petnaest miliona konvertibilnih maraka**. Ovaj iznos još nije konačan jer veći dio ovih postupaka još nije pravosnažno okončan. Pretpostavlja se da samo Republika Srpska treba da isplati oko **50 miliona konvertibilnih maraka**.

3. POTREBNO JE DA SE BEZ DISKRIMINACIJE OMOGUĆI STANDARDNA ZAŠTITA SOCIJALNIH PRAVA INVALIDIMA RADA IZ BOSNE I HERCEGOVINE KOJI SU INVALIDNOST STEKLI RADOM U REPUBLICI HRVATSKOJ, A KOJA UKLJUČUJE I DRUGA PRAVA IZ PENZIONOG OSIGURANJA, KONVALIDACIJU RADNOG STAŽA I ISPLATE NEISPLAĆENIH PENZIJA IZ RATNOG PERIODA

Bilateralni ugovor o socijalnom osiguranju između BiH i Republike Hrvatske, koji se primjenjuje od 01.11.2001.godine nije na fer i pravedan način riješio pitanja koja se

odnose na bivše radnike BiH koji su bili rezidenti u Republici Hrvatskoj. Ovo se naročito odnosi na slučajeve oboljelih radnika i invalida rada koji su dobili nezakonite otkaze, a kojima nije utvrđena preostala radna sposobnost za vrijeme rada kod poslodavaca u Republici Hrvatskoj.

U skladu sa navedenim kao i drugim nerješanim pitanjima socijalnog osiguranja potrebno je izmijeniti i dopuniti ovaj bilateralni ugovor.

Treba naglasiti da su u ovoj oblasti ostala nerješena i brojna druga pitanja koji se odnose na socijalna i ekonomska prava bivših radnika u Republici Hrvatskoj, a koja se odnose na konvalidaciju radnog staža iz period rata, kao i rješavanje pitanja isplate neisplaćenih penzija.

4. REPUBLIKA HRVATSKA TREBA DA NA PRAVIČAN NAČIN KONAČNO RIJEŠI STATUS BIVŠIH NOSITELJA STANARSKIH PRAVA, A NAROČITO STANARSKA PRAVA BIVŠIH REZIDENATA - RADNIKA I INVALIDA RADA IZBJEGLIH IZ HRVATSKE, KOJI NEMAJU STATUS DRŽAVLJANA REPUBLIKE HRVATSKE. OVO SE ODNOSI KAKO NA POSTOJEĆI PROGRAM STAMBENOG ZBRINJAVANJA, TAKO I NA PRAVO NA PRAVIČNU NOVČANU KOMPENZACIJU ZA BIVŠE REZIDENTE KOJI NE ŽELE STAMBENO ZBRINJAVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ.

Zbog postojećeg statusa, koji se odnosi na nedostatak hrvatskog državljanstva, koji se dalje reflektuje i na nemogućnost sticanje izbjegličkog statusa u Republici Hrvatskoj, radnici i invalidi rada koji su izbjegli iz Hrvatske nisu u mogućnosti da kao bivši nositelji stanarskih prava, ravnopravno sa ostalim izbjeglicama konzumiraju pravo na ostvarivanje prava na stambeno zbrinjavanje u Republici Hrvatskoj, ili na bilo kakvo drugo pravo koje sada ili u budućnosti može biti predmetom kompenzacija za bivše nositelje stanarskih prava u Republici Hrvatskoj.

Uvođenjem nejednakog pravnog režima za korisnike stambenog zbrinjavanja dovodi se u pitanje ustavno načelo jednakosti građana pred zakonom i pravna sigurnost građana, posebno u pogledu raspoloživosti djelotvornih pravnih lijekova i mogućnosti sudske zaštite. Naime, načelo jednakosti građana pred zakonom zahtijeva da pravni odnosi, odnosno pravni režim za osobe koje se nalaze u istoj pravnoj situaciji, moraju biti zakonom uređeni na jednak način za sve. Očigledno je da su svi korisnici stambenog zbrinjavanja, bivši nositelji stanarskog prava kojima je to pravo otkazano, u istoj pravnoj situaciji. Za njih je, međutim, stambeno zbrinjavanje uređeno na različit (nejednak) način, što za posljedicu ima postojanje različitih sadržaja i opsega prava, te razlike u dostupnosti pravnih lijekova.

Nesporno je da se zakonodavstvom može pogodovati ranjivim društvenim grupama. Međutim, da bi se uvela tzv. pozitivna diskriminacija potrebno je da postoji razumno ili objektivno opravdanje razlike u postupanju te da za to postoje jaki, uvjerljivi ili veoma ozbiljni razlozi, što mora biti uređeno zakonom.

Za različit pravni tretman osoba u sličnoj situaciji treba postojati „razumno i objektivno opravdanje“. U protivnom se može govoriti o postojanju diskriminatornog pristupa, odnosno zakonski neutemeljenog pogodovanja jednom dijelu iste grupe.

5. POTREBNO JE DA REPUBLIKA HRVATSKA U OBLASTI PRAVOSUĐA OBEZBJEDI POTREBNE USLOVE I PRIORITETE DA SE U RAZUMNOM ROKU I PRAVOSNAŽNIM SUDSKIM ODLUKAMA OKONČAJU SVI ZAPOČETI SUDSKI POSTUPCI KOJI SE ODOSE NA PREDMETE POVRATA IMOVINE NJENIM PREDRATNIM VLASNICIMA KAO I NAKNADE ŠTETE I OBNOVE UNIŠTENE I OŠTEĆENE IMOVINE. OVO SE NAROČITO ODNOSI NA POSTUPKE KOJE VODE BIVŠI RADNICI I INVALIDI RADA KOJI NEMAJU HRVATSKO DRŽAVLJANSTVO, ZBOG ČEGA NEMAJU RAVNOPRAVAN STATUS PRED SUDOVIMA U RH. POTREBNO JE I DA SE RJEŠE ODREĐENA POLITIČKA I PRAVNA PITANJA KOJA SE ODOSE NA USLOVE KAO I PROCEDURE ZA PRIZNAVANJE SUDSKIH PRESUDA IZ BIH O PONIŠTENJU UGOVORA O ZAMJENI ILI KUPOPRODAJI NEKRETNINA U RATNOM PERIODU.

Pitanje vođenja parnice prema važećem Zakonu o parničnom postupku Republike Hrvatske u kojoj je strani državljanin jedna od strana, a koji nema prijavljeno boravište u RH, u mnogim pitanjima otežava njegov ravnopravan status u parnici i za njih naročito poskupljuje i troškove postupka. Ovo je redovan slučaj u praksi kada je jedna od strana u postupku bivši rezident koji je izbjegao iz Hrvatske, a koji nema hrvatsko državljanstvo, koji nema ni prijavu boravka (kao strani državljanin) u Republici Hrvatskoj, a koji je trajno nastanjen u Bosni i Hercegovini. Ovakvo lice da bi moglo učestvovati u postupku, mora da u RH najmanje imenuje jedno lice samo za prijem pismena, kao i da samostalno snosi i sve troškove postupka, zbog čega malo osoba ima finansijske mogućnosti da pokrene i vodi dugotrajan i iscrpljujući sudski spor i zbog čega su ova lica obično prinuđena da u većini slučajeva odmah i odustanu od parnice.

Određen broj čak i vrlo jednostavnih sudskih postupaka, koji se odnose na rješavanje povrata imovine, naknade štete na imovini ili obnove uništene ili oštećene imovine, samo u prvostepenim postupcima u Republici Hrvatskoj traju i više od dvanaest godina, što van svake razumne sumnje predstavlja kršenje odredbe člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji se odnosi na razuman rok u kojem treba biti donesena sudska presuda. Opšte je poznato da i ako stranka u postupku dobije presudu od višeg nadležnog suda kojom se utvrđuje da postoji povreda nižeg suda na suđenje u razumnom roku, to u većini slučajeva nema uticaja na niži sud da se ovakav postupak ubrza iz kojih razloga stranke odustaju od vođenja parnica.

Posebno je potrebno naglasiti i određene probleme koji su nastali u sudskoj praksi poslije donošenja i izvršenja određenog broja presuda sudova u Republici Srpskoj(BiH) o poništenju ugovora o zamjeni ili prodaji nekretnina u ratnom periodu između građana srpske nacionalnosti iz Republike Hrvatske i hrvatskih građana koji su živjeli na prostoru današnje Republike Srpske u Bosni i Hercegovini.

Jednostrano sudsko poništenje ovih ugovora zaključenih u ratnom i poslijeratnom periodu, a koje su i sproveli sudovi u Republici Srpskoj u BiH, suprotno opštevažećem i prihvaćenom pravnom shvatanju, kao i postojećoj sudskoj praksi u Republici Hrvatskoj, doveli su građane srpske nacionalnosti, koji su u toku rata prodali ili mjenjali svoju imovinu iz Hrvatske u nemogući položaj u smislu uspješnog vođenja delibacionog postupka za priznanje ovakvih presuda iz Republike Srpske u

Republici Hrvatskoj kao i mogućnosti da povrate predratnu imovinu, zbog čega su mnogi od ovih građana i u određenim slučajevima nakon sudskog oduzimanja imovine u Republici Srpskoj, trajno izgubili i pravo na povrat bivše imovine u Republici Hrvatskoj.

6. U SKLADU SA NAČELIMA I PREPORUČENOM PRAKSOM SAVJETA EVROPE POTREBNO JE OMOGUĆITI SVIM BIVŠIM HRVATSKIM REZIDENTIMA - RADNICIMA I INVALIDIMA RADA, KOJI SU SOCIJALNO UGROŽENI, NEPRISTRASNU I BESPLATNU PRAVNU POMOĆ U SVIM POSTUPCIMA ZAŠTITE STEČENIH STATUSNIH I IMOVINSKIH PRAVA PRED UPRAVNIM ORGANIMA I SUDOVIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ I BOSNI I HERCEGOVINI

Cijeneći navedene zahtjeve za pristup stečenim statusnim i imovinskim pravima bivših radnika i invalida rada koji su izbjegli iz Hrvatske, kao i činjenici da postoje jasno izražene opstrukcije Republike Hrvatske da na pravičan i fer način omogući realizaciju navedenih prava siromašnim bivšim rezidentima, a koji su izbjegli i nastanili se u Bosni i Hercegovini, kao zemlji svog porijekla (kojima nije bilo omogućeno sticanje hrvatskog državljanstva), potrebno je da se omogući ovoj grupi građana da ostvare osnovno pravo na pristup organima uprave i pristup pravosuđu u Republici Hrvatskoj, a što se odnosi i na organizovanje i kontinuirano pružanje usluga kvalifikovane, adekvatne, nepristrasne i besplatne pravne pomoći.

**MEĐUNARODNI DOKUMENTI
NA KOJEM SE ZASNIVA ZAHTJEV ZA PRISTUP STEČENIM PRAVIMA BIVŠIH
RADNIKA I INVALIDA RADA IZBJEGLIH IZ REPUBLIKE HRVATSKE**

- *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima,*
- *Evropska konvencija o ljudskim pravima,*
- *Konvencija i protokol o statusu izbjeglica,*
- *Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima,*
- *Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima,*
- *Konvencije Međunarodne organizacije rada (ILO)*
- *Principi Ujedinjenih nacija o stambenom zbrinjavanju i povratu imovine raseljenim i izbjeglim licima ("Pinheiro principi"),*
- *Rezolucija 1708(2010) Parlamentarne Skupštine Vijeća Evrope od 28. Januara 2010. o rješavanju pitanja imovine izbjeglica i raseljenih lica,*
- *Ugovor o pitanjima sukcesije SFRJ - Aneks G,*
- *Sarajevska ministarska deklaracija o regionalnom povratku izbjeglica iz 2005.god.*

**Predsjednik Udruženja
Nikola Puzigaća**